

Agócs Károly: Hablando en plata – Magyarán szólva. Spanyol-magyar kifejezés-, szólás- és közmondásszótár.

(Budapest: Grimm Kiadó, 464 p.)

Nyelv és kultúra elválaszthatatlan egységet alkot, és ebben az egységben az állandósult szókapcsolatoknak, a szólásoknak és közmondásoknak fontos szerepe van, mert tükrözik a nyelv szellemét, hagyományait. A különböző kifejezésekkel mondanivalónkat képszerűbben, meggyőzőbben tudjuk megfogalmazni, ha pedig nyelvtanulóként ismerjük és használjuk őket, minőségileg magasabb nyelvtudási szintet érhetünk el.

A spanyol nyelv az azt használók lélekszáma alapján a világ legnagyobb nyelvei közé tartozik. Magyarországon idestova hatvan éve tanítjuk intézményes keretek közt, népszerűsége az elmúlt évtizedekben ugrásszerűen megnőtt. Magyarországon egyre több spanyol anyanyelvű él, és a budapesti spanyol Cervantes Intézetben rendszeresen vannak magyar nyelvtanfolyamok spanyol ajkúak számára.

A spanyol nyelv ugyanakkor mostohagyermek a magyarországi szótárkészítésnek, soha nem készült még nagyszótár, és egészen 1999-ig a kitűnő romanista és szlavista Gáldi László, a szótárírás nagy alakjának magyar–spanyol, spanyol–magyar kézis�ótára volt az egyetlen, amelyet a két nyelv viszonylatában forgathattunk, de ezek a kötetek sajnos már az elkészültük pillanatában is elavultak voltak, és sok sebből véreztek – éppen a beszélt nyelvi fordulatok voltak az egyik gyenge pontja. A megváltást az Akadémiai Kiadó hozta: 40 év után orvosolta az égető hiányt a Gáldi-szótárak Faluba Kálmán és Zavaleta Julio általi átdolgozásával, majd később a Grimm Kiadó hozott változatosságot a spanyol–magyar, magyar–spanyol nyelvpár szótárpalettájába.

De még ma sem vagyunk elkényeztetve. Bár legalább már választéknak nevezhető a szótári kínálat, az utóbbi években ugyanis számos szakszótár (köztük közgazdasági, külgazdasági, gasztronómiai, turisztikai, tanuló- és úti szótár) is megjelent, de továbbra is nehéz dolga van annak, aki a spanyol nyelv mai nyelvallapotára jellemző kifejezések, frazeológiai egységek magyar megfelelőit szeretné megtalálni, vagy a magyar szólások, közmondások spanyol ekvivalenseit keresi.

Mindezek tükrében, és a mai napig nagyszótár híján (!), Agócs Károly hat éven át készült frazeológiai szótára (1) szinte felbecsülhetetlen értékű.

Ami a frazeológiai szótárelőzményeket illeti, olyan szólás- és közmondásgyűjteményt, amelyben magyar és spanyol változatok is vannak, kettőt találtam: a Dobrosława és Andrzej Świerczyńscy szerzőpáros *Szólásmondások többnyelvű szótárát* (Kossuth Kiadó, 2009), amely több mint félezer közmondást és szólást tartalmaz magyar, angol, francia, latin, lengyel, német, olasz, orosz és spanyol nyelven (2); és Paczolay Gyula Tinta Kiadónál 2015-ben megjelent *Többnyelvű szólás- és közmondásgyűjteményét*, 340

közmondással magyar, angol, észt, francia, német, olasz, lengyel, portugál, spanyol és latin nyelven (3).

Más nyelvpárokban se szeri, se száma a frazeológiai szótáraknak, hogy csak néhányat említsek: Rubin Péter: *Gallicizmusok / 5000 francia szólás és kifejezés* (1969); Fábrián Zsuzsanna: *Italianizmusok / olasz állandó szókapcsolatok, szólások és közmondások* (1989); Zigány Judit: *8000 germanizmus* (1991); Nagy György: *Angol-magyar idiómaszótár / angol és amerikai szókapcsolatok* (2003).

A szótár közreadója, a szegedi székhelyű Grimm Kiadó 1991 óta gondozza Magyarország új szótárprogramját, és az új, igényes szótárak kiadását 1996-ban kezdte el. Eddig 70 új szerkesztésű szótárt adtak ki angol, francia, holland, német, olasz, orosz, spanyol nyelvből, a Magyar Tudományos Akadémia Szótári Munkabizottságától kilenc Kiváló Magyar Szótár díjat vehettek át, és három szótársorozatukat ismerték el Magyar Termék Nagydíjjal. A kiadó a magyarországi idegennyelv-oktatás új fejlesztésű szótárakkal történő támogatását vallja küldetésének. Honlapjukon csöppet sem szerényen, ám érthető és megérdemelt önbizalommal állítják önmagukról, hogy 130 szerzőjükkel és a kiadó jól képzett munkatársainak köszönhetően „szótárnagyhatalomnak” tekinthetők. Szótáraikra jellemző a többszín-nyomás, a színek alkalmazásánál pedig a következetesség: a címszavak egységesen kék színűek a gyorsabb keresés érdekében. (4)

A szótár szerkesztője, a sokoldalú és nagy tudású Agócs Károly az ELTE Bölcsészkarán szerzett tanári diplomát francia, valamint spanyol nyelv és irodalom szakon, 1977-ben. Hivatásos spanyol tolmács, műfordító, szakfordító és szakfordító-lektor. Három évtizeden át tanított a Corvinus Egyetemen – hajdanán Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem – általános spanyol nyelvet, valamint gazdasági és diplomáciai szaknyelvet. Számos szótár szerzője, illetve szerkesztője, többek között főszerkesztője a *Magyar–spanyol szótár nyelvtanulóknak* (Grimm Kiadó, 2008), szerzője a *Spanyol–magyar, Magyar–spanyol közgazdasági szótáraknak* (Aula Kiadó 1997 és 1995) társszerkesztője a *Spanyol–magyar, magyar–spanyol tanulószótárnak* (Grimm Kiadó, 2006). Szakmai publikációinak száma magas, köztük található az – ugyancsak hiánypótló – *Spanyol fordítóiskola* (Holnap Kiadó, 2007) című munka is, amely kiindulópontjául szolgált a jelen dolgozatban bemutatott szótár elkészítésének. (5) Látszólag ugyan nem tartozik tárgyunkhoz, de meg kell említenem, hogy szépírói tevékenysége is számottevő. 1997-ben jelent meg *A lélekmadár*, majd *A fekete kristálygömb* című prózakötete.

A kellemes, derűs sárga-vörös színű szótár már a színválasztással is a spanyol világot idézi. A kötetet jó kézbe venni, átlagos kéziszótár-méretű, nem túl vastag, jól forgatható. 464 oldalas, szélessége 14 cm, magassága 19,70 cm, cérnafűzött, keménytáblás, kötött. Jól olvasható, a Grimm Kiadó szótáraiban megszokott betűtípussal szedett, elég apró betűs, hogy sok szócikk férjen egy oldalra, de azért nem kényszerülünk nagyító használatára. Talán a tükör lehetett

volna némileg keskenyebb, hogy a belső hasábokat is kényelmesen olvashassa a szótárforgató. Megjelenésének ideje: 2015. szeptember 11., bolti ára: 6990 forint.

A szótár fedelének belső oldalán és a szennycímlap első oldalán található a Grimm Kiadó szótárainak állandó eleme, a Szócikkek felépítése, amely egyaránt eligazítja a magyar és a spanyol anyanyelvű szótárhasználót, a magyarázatok ugyanis kétnyelvűek. A szennycímlap második oldala és az impresszum után, az ötödik oldalon az előszó következik, melyben a szerző leírja, hogy a kiadvány hiánypótló vállalkozás, kifejezéseket, állandó szókapcsolatokat, szólások és közmondásokat tartalmaz, több mint 30.000 lexikai egység formájában, változatos nyelvhasználati stílusrétegekből, és tudásszinttől függetlenül mindenkinek ajánlja, aki a spanyol nyelvvel foglalkozik.

A hatodik oldalon az előszó spanyol nyelvű változatát találjuk.

A hetedik-nyolcadik oldal a rövidítések jegyzékét tartalmazza, valamint a szótár spanyol és magyar nyelvű, nyomtatott és internetes forrásait, köztük spanyol és magyar kéziszótárak, szókincstár, mondattár, szólás- és közmondásgyűjtemény, szlengszótár.

A szótár oldalainak fejlécén közepén a szótár oldalszáma található, a páros oldalak fejlécének bal sarkában az oldalt indító címszó, a páratlan oldalak jobb sarkában az oldalt záró címszó kapott helyet. Lapszéli indexek segítik a gyors keresést.

Az igazi beltartalom, vagyis a kifejezések a 9. oldalon kezdődnek. Az ábécébe sorolt címszavak meghatározása a könnyebb kereshetőség érdekében nem vezérszavak alapján történt, hanem a frazémák első szavának betűrendje szerint, legyen az előljárószó, névelő, ige vagy főnév, vagy akár partikula.

A címszavak kézzel szedettek, vagyis azonnal láthatóan, egyértelműen különülnek el. A címszavak után ugyancsak kézzel szedve, zárójelben állnak a frazeológiai egységek fakultatív vagy elhagyható elemei. Az egyes jelentéspontokat arab számok jelölik, a címszóhoz ugyanazzal az előljárószóval kapcsolódó jelentéspontokat pedig betűk. Utalásokat találunk az igei vonzatra, vagy a stíluszintre, eltérő betűtípussal, sűrített térközzel és kisebb betűmérettel, és a jelentéspontokat jelölő számok után a magyar nyelvi stíluszintre is, ha az eltér a spanyoltól. Ugyanígyen tipográfiával szerepel utalás az országra vagy régióra is. Ha az utalás valamely dél-amerikai államra vagy szigetre mutat, akkor mögötte találjuk a kifejezés Spanyolországban használatos megfelelőjét (ha létezik olyan), félkövér betűvel szedve. Nyíl mutat a gyakrabban használt változatra (zárójelben és vastagon szedve).

A jelentéspontosító adatokat zárójelben találjuk, eltérő betűtípussal, sűrített szedéssel. Zárójelben, eltérő betűtípussal és dőltsel szedve találjuk azt az opciót, amely helyettesítheti az előtte álló szót. A spanyol anyanyelvűekre is gondolva a magyar igei vonzatok, ill. előljárószók is fel vannak tüntetve, félkövér, sűrűbben szedett betűkkel.

Ami a mezostruktúrát illeti, káró vagy rombusz alakú jel és nyíl mutat további, igékkal, illetve előjárószókkal alkotott, ugyancsak vastagon szedett kifejezésekre. A kulturális és nyelvi magyarázatokat tartalmazó lábjegyzeteket a felső indexbe tett számok jelölik, és hullámvonal vagy tilde a lexikai egységet az ekvivalensen belül.

A szerkesztő, ha nem találta meg az adott szólásmondás magyar megfelelőjét, alkotott egy ekvivalenst, igyekezve visszaadni a megfelelő stílusértéket. Ebből a szempontból a szépírói véna nagy előnyére szolgált. Nagyon hasznos lenne, ha rövidítéssel vagy tipográfiai segédjellel fel lenne tüntetve, ha a magyar ekvivalens valódi szólás vagy közmondás, és nem a szerkesztő fordítása, mert ebben az esetben a spanyol anyanyelvűek képet kaphatnának a közmondásaink hasonlóságairól és különbözőségéről is.

Megvizsgáltam, szerepelnek-e a szótárban a *20 minutos* című ingyenes spanyol napilap (egyike a legnépszerűbb újságoknak) olvasói szerint legtöbbet használt közmondások (6), és ha igen, milyen ekvivalensekkel. Négyet választottam ki közülük, a következőket: 1. *A palabras necias, oídos sordos*. 2. *Ojos que no ven, corazón que no siente*. 3. *En boca cerrada no entran moscas*. 4. *El que la hace lo paga*.

A szótárban a következőket találjuk: *A palabras locas (necias), oídos sordos (orejas sordas)* 'nem szabad hallgatni ostoba beszédre'. Vagyis a legtöbb szavazatot kapott, tehát leggyakrabban használt közmondásnak nincs magyar közmondás-megfelelője.

Ojos que no ven, corazón que no siente 1. Amit a szem nem lát, azért nem fáj a szív. Ki mit nem tud, azon nem bánkódik. 2. Aki távol van, azt hamar elfelejtjük.

En boca cerrada no entran moscas. 'Hallgatni arany; Ne szólj szám, nem fáj fejem.

Az *el que la hace lo paga* esetében az *el que*-nél a szótár átirányít a *quien*-hez: *el que* → *quien*... A *quien*-nél pedig ezt a változatot találjuk: *quien las hace, las paga* 'ki bünt követ el, megbűnhődik'.

A kötetben állandósult szókapcsolatok is szerepelnek, ezekre két példa: *querer decir* jelent (pl. mondat) ♦ → ¿*qué quiere decir esto?* ¿*qué quiere decir esto?* mit jelentsen ez? ¿*quién da la vez?* ki az utolsó?

A szerző és a kiadó a spanyol anyanyelvűekre is gondolt szótára megszerkesztésekor: ahogy említettem, a szócikkek felépítése és az előszó spanyolul is olvasható, a szócikkekben utalások vannak a magyar nyelvi stíluszintre, és a magyar igei vonzatok, illetve előjárószók is szerepelnek. Ez megkönnyíti, hogy magyarul tanuló spanyol anyanyelvűek is forgathassák a szótárát, és a magyar mint idegen nyelv tanításában is roppant hasznos eszköz lehet. Amíg el nem készül a szótár magyar–spanyol változata, addig ez marad az egyetlen olyan szótár, amely a spanyol anyanyelvűeknek segíthet eligazodni a magyar nyelv különböző szókapcsolataiban. Remélem, hamarosan elkészül,

hiszen ezzel a munkájával a szerkesztő egyben azt a lexikográfiai adatbázist is létrehozta, amely kiindulópontjául szolgál a magyar–spanyol frazeológiai szótárnak.

Irodalom

- (1) Agócs Károly közlése
- (2) <https://www.kossuth.hu/adatlap/konyv/1344/szolasmondasok-tobbnyelvu-szotara>
- (3) http://www.tintakiado.hu/book_view.php?id=461
- (4) <http://www.grimm.hu/rolunk>
- (5)) Agócs Károly közlése
- (6) <https://listas.20minutos.es/lista/los-refranes-mas-populares-y-su-significado-340147/>

GAJDOS ZSUZSANNA
BME GTK Idegen Nyelvi Központ
gzsuzsa@inyk.bme.hu, zsuzsanna.gajdos@protonmail.com